

DE FILOSOOF

Periodieke uitgave van de Faculteitsvereniging Utrechtse
Filosofiestudenten voor de Faculteit Wijsbegeerte Utrecht.

Jaargang 3 Nummer 21
Oktober 2002 Blok 1

WAAROM FILOSOFIE STUDEREN?

Prof. Anthony Long sprak onlangs in Utrecht over filosofie als de kunst van het leven in de Hellenistische filosofie en hoever dat afstaat van de tegenwoordige opvattingen over filosofie zoals blijkt uit de abstracte, historische en analytische manier waarop dat gedoceerd wordt. Filosofie gaat volgens de Hellenistische filosofen volgens Long over technieken om aan je eigen leven te sleutelen om er beter controle over te krijgen en zo gelukkiger te worden.

Door Floris van den Berg

Waarom studeer jij filosofie? Waarom ben je ooit filosofie gaan studeren? Waarom doceer je filosofie? Is het pure academische interesse of is er meer? Aan docenten en gevorderde studenten vraag ik: heeft filosofie je leven veranderd en zo ja, in welk opzicht?

Nadat eenmaal de keus voor een studie, of wat dan ook, is gemaakt raak je in de ban van waar je mee bezig bent en denk

je niet vaak meer na over de metavraag: waarom doe ik dit eigenlijk? Als je, zoals ik, je constant afvraagt waarom je filosofie studeert en of dit bijdraagt aan je levensontplooiing en of de Utrechtse academische filosofie daadwerkelijk bijdraagt aan een betere wereld, dan werkt dat verlamdend. Tijdens de universitaire studie zal iedereen vakken tegenkomen waarin zij/hij niets ziet. Zo ben ik verscheidene malen gestrand in een poging het voor mij totaal oninteressante vak logica II te volgen, ik ben immers ethicus. Het beste is dan om jezelf streng toe te spreken en je er met discipline aanzetten om het zo snel mogelijk geklaard te hebben, en het vervolgens snel te vergeten.

Waarom ik filosofie studeer? Op zoek naar wijsheid, geluk en een de goede samenleving. Filosofie is voor mij een streven naar verlichting en emancipatie, van mijzelf, maar ook van onderdrukten in deze samenleving en in de wereld. Filosofie heeft van mij bijvoorbeeld onder andere via het werk *Animal Liberation* van Peter Singer vegetariër gemaakt. Ik begon mijn studie als agnost en ik ben inmiddels, via Herman Philipse en Bertrand Russell, atheïst. Naar wijsheid ben ik nog altijd op zoek, maar ik heb in het

*In omnibus requiem quaesivi et nusquam
inveni, nisi in angello cum libello.*

Ik heb in alle dingen rust gezocht, maar die nergens gevonden, behalve dan in een hoekje met een boekje.

Thomas a Kempis

IN DIT NUMMER:

FUF ALV	p.2
Introductie 2002	p.3
Kan filosofie geklets zijn?	p.4
Aristoteles vs. Thomas	p.6
De verdwenen Penningmeester	p.7
Feest!	p.8
De tragedie van de filosofie	p.10
Studiereis 2003/ Smobo	p.11
Leren lezen	p.12
Roosters	p.14

Verlichtingsdenken en in het daaruit voortgekomen humanisme (www.secularhumanism.org) een inspirerende traditie gevonden. Ik ben wel degelijk veranderd. En ik hoop een open houding (Popper) te houden om mijn meningen en opvattingen in het licht der rede en de beste argumenten te kunnen wijzigen.

Zoals ik in mijn vorige voorwoord schreef is *De Filosoof* het medium waarmee filosofiestudenten en -docenten kunnen communiceren. Laten we er een Habermasiaans communicatief medium van maken, dat wil zeggen: redelijke argumenten, goede informatie, goede debatten en dan uiteindelijk ... consensus. (Voor een grondige interpretatie over het model van Habermas kunnen we op onze faculteit te rade gaan bij Prof.

Van Reijen). Waarom studeer jij filosofie of ging jij filosofie studeren? Vind jij dat filosofie je eigen leven en de maatschappij moet veranderen? Ben je daadwerkelijk veranderd?

Reageer op deze vragen zodat we in het volgende nummer een podium kunnen creëren.

E-mail je reactie naar: de.filosoof@phil.uu.nl

FUF ALV

Tja, zoals ik al zei op de Algemene Leden Vergadering van de FUF op 30 september j.l.: deze avond is voor mij met gemengde gevoelens gepaard gegaan. Die laatste maandagavond van september betekende het einde van mijn bestuursjaar van de FUF en daarmee tevens van mijn functie als voorzitter van deze studievereniging. Vooraf wist ik al dat het een dag met een lach en een traan zou worden en niets bleek minder waar. Inmiddels ben ik al weer enige tijd een 'gewone' student en ben ik gevraagd (!) om een stukje over deze avond te schrijven voor De Filosoof.

Door Stephanie Roels

Het is een mooie ervaring je eigen bestuursjaar af te kunnen sluiten in aanwezigheid van de meest trouwe en betrokken leden van de vereniging waar je je een vol jaar met veel energie en enthousiasme voor hebt ingezet. Het feit dat er zo veel belangstellenden waren dat niet iedereen kon zitten, had voor mij een enorme betekenis. Café 't Lieverdje bleek wederom een ware stamkroeg voor de FUF waar we in alle rust en met de nodige drankjes rustig dit belangrijke moment konden meemaken.

Voor de opening van de Algemene Leden Vergadering die geheel in het teken zou staan van de wisseling der besturen, had ik mijn speciale voorzittershamer ter hand genomen. Met een slag van de hamer werd de officiële opening omstreeks 20.30 uur bepaald. Na een welkomstwoordje van mij als voorzitter is vervolgens ons jaarverslag uitvoerig door Floris besproken. Hij stond daarbij stil bij de belangrijkste activiteiten die in ons jaar voor de leden verzorgd zijn, zoals het symposium, de reis, de musea en lezingbezoeken, het nieuw opgezette

(s u c c e s v o l l e)
Filosofisch Forum, de etentjes, borrels en vier feesten, en natuurlijk de introductie en het eerstejaarsetentje. Mede dankzij alle prachtige formuleringen en het a c a d e m i s c h e taalgebruik was het een vrolijke aangelegenheid.

Daarna nam Constant het woord om duidelijkheid te verschaffen inzake de financiën. Er is dit jaar veel te doen geweest omtrent de geldzaken van de FUF, niet in de laatste plaats omdat wij te kampen kregen met een sterk gereduceerde subsidie. Gelukkig kunnen wij het nieuwe bestuur echter met een goede en gunstige subsidieregeling verblijden en zijn andere punten die niet echt in ons voordeel hebben gewerkt, teruggedraaid. Hierdoor is de balans van de FUF op het moment van de overdracht zeer rooskleurig en dit geld zal dan ook zeker aangewend worden om mogelijk grotere (en daarmee duurder) evenementen te financieren. Met deze woorden naderde het moment waarop ik mijn hamertje voor de laatste keer zou laten vallen. Na het beantwoorden van de vragen over ons jaarverslag en de bevindingen van de penningmeester, moest ik een einde maken

aan de rondvraag die ontaardde in een ware brainstormsessie over welke activiteiten nu waar, wanneer en hoe zouden moeten worden georganiseerd! Een erg productief moment, dat door het nieuwe bestuur zeker ter harte zal worden genomen.

De lach en de traan..... er was al veel gelachen, nu was er voor mij de brok in mijn keel. Ik constateerde dat ik vooral het eerste deel van mijn toespraak niet helemaal met een vaste stem kon voordragen. Het bedanken van mijn bestuursgenootjes Floris en Constant door wie het jaar 2001-2002 geworden is tot het jaar dat in mijn herinnering zal blijven bestaan als mijn 'FUF-jaar'. Het toewensen van alle goeds aan onze enthousiaste en popelende opvolgers: een voltallig bestuur van maar liefst zeven mensen! Het horen van de hamerslagen waarmee ik achtereenvolgens Constant en Floris als respectievelijk penningmeester en secretaris dechargeerde. Nadat Karen naast mij was komen staan en ik mijn laatste woorden als voorzitter sprak (nog even tijd rekken!) dechargeerde ik met één volgende hamerslag mijzelf en werd Karen als voorzitter geïnstalleerd. De traditionele voorzittersblouse ging over op de rechtmatige bezitter en daarna nam Karen vastbesloten en daadkrachtig het hamertje ter hand om al haar mede bestuursleden achtereenvolgens te installeren. Hannah Schimmel: secretaris. Annemarie Soeteman: penningmeester. Stefan Opdewoert: voorzitter symposiumcommissie. Irene Conradie: voorzitter Reiscommissie. Thomas Anthony en Sylco Hoppenbrouwers: voorzitters Feestcommissie. Toen de jaarplanning bekend werd gemaakt en duidelijk werd dat er al ruime ideeën bestaan over de bestemming van de studiereis 2003 en het thema van het symposium werd het tijd het glas te heffen. De wisseling der besturen was voltrokken.....

In mijn toespraak refereerde ik al aan de ALV waarin Constant, Floris en ik werden geïnstalleerd. De wisseling van de besturen '00-'01 en '01-'02 vond plaats in zaal 4.65 van het Bestuursgebouw, om 12.00 uur 's middags, voor aanvang van het college om 13.00 uur.

Er waren welgeteld acht mensen aanwezig: het oude en het nieuwe bestuur..... en verder niemand. Misschien is dat voor mij inderdaad één van de meest waardevolle momenten geweest van dit afgelopen jaar: het gegeven dat zoveel mensen zich betrokken voelden bij de FUF en deze wissel-ALV, en het besef dat er zoveel enthousiasme bestaat onder het nieuwe bestuur om zich in te zetten en de dingen 'met elkaar voor elkaar' te krijgen. Dat is voor mij iets heel bijzonders en ik wil iedereen, vanaf deze plek, hartelijk bedanken voor alle steunende, opbeurende, dankbare en fijne woorden en de momenten die ik met jullie heb mogen meemaken. Dank jullie wel!

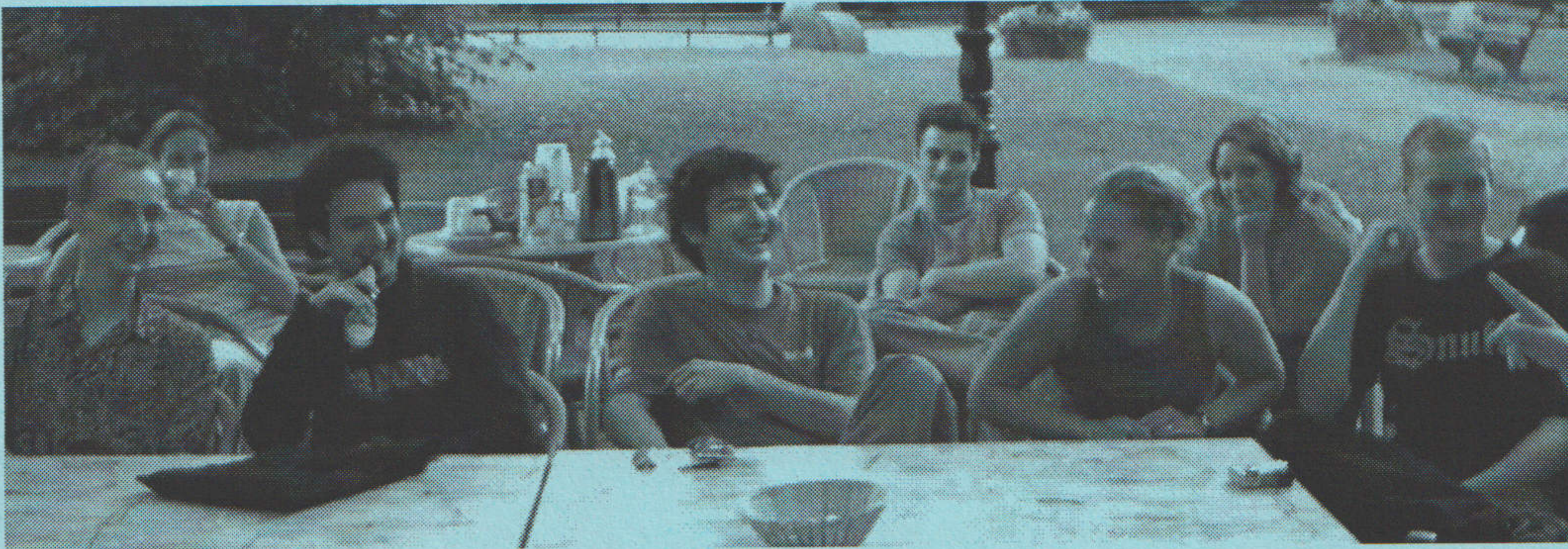

INTRODUCTIE 2002

Mensen met psychische problemen die hun eigen 'levensfilosofie' proberen te verkondigen of juist te vinden. Dorpsgekken. LPF'ers. Of types die over elk antwoord in een normaal gesprek drie kwartier nadenken – ik had me al op alles voorbereid bij de Eerstejaars Introductie voor Filosofie. Afgezien van de paar CKI'ers en andere rondhangende personen die wel aan de hiervoor genoemde criteria voldeden, viel het allemaal heel erg mee.

Door Randy Lemaire

Maar goed, de locatie, de NJHC jeugdherberg in Rhijnauwen, was goed gekozen: rustiek gelegen, ruimte biedend voor diepzinnige conversaties, verhitte debatten en filosofische weerspiegelingen.

...en einde van studie zou betekenen... en een FUF-hok voor onszelf, en... nou ja het zal er wel nooit van komen). 1-0 voor filosofie was de aanwezigheid op het feest van een paar hoogleraren (en ze dronken

gen. Zo'n eerste avond is toch, zoals altijd, voorzichtigjes elkaar leren kennen, maar de afwachtende avond veranderde al gauw een gezellige zomernacht met pintjes die rijkelijk werden geconsumeerd en De Eerste Discussie: in hoeverre is Ware Kennis mogelijk? Kunnen wij onze zintuigen vertrouwen op dit gebied?

De discussie bleek tevens de publiekelijke première van de problematische relatie tussen een zekere leider S. en een student-in-spe genaamd J. – want, gelukkig was niet alles pais en vrée, filosofen zijn ten slotte ook normale mensen. Ze schenen elkaar (en dat is een *understatement*) niet echt te liggen. Een voorbeelddialog.

S.: 'Ik vind x'.

J.: 'Tsjezus, het is y man'.

S.: 'Wacht maar tot je verder in je studie komt, dan snap je het allemaal'.

J.: 'Ja dat zal wel, maar er klopt geen reet van'.

S.: 'Houd je bek toch man'.

Zoveel mogelijk elkaar vermijden bleek de beste oplossing voor deze enige verstoring van dit verder van Positieve Energie en Blijde Menschen bolstaande geheel.

Ook leuk was onze entree op het feestje van de CKI'ers donderdag-avond. Elk ademend subject met blond haar en niet-mannelijke vormen, niet toevallig bijna altijd een filosofe, werd door hele horden aangegaapt alsof daar de eerste perfect functionerende Cognitief-Kunstmatig-Intelligente mens rondliep (wat op zich ideaal zou zijn, omdat dat dan meteen het

ook nog bier!), die mee waren gekomen van de Facultaire Introductie op de Uithof. Nog leuker was de ontdekking van een CKI'er genaamd Frodo ('Het kon ook erger: Bilbo bijvoorbeeld'), paradoxaal genoeg de enige normale CKI'er (contradictio in terminis?) die ik tijdens de dagen ontmoet heb.

Hoogtepunt van het formele programma was voor mij de filosofische speurtocht, waarin in een uurtje de essentie van filosofie werd getoond en verduidelijkt aan de hand van voorbeelden om ons heen: Is een huis dat afgebroken en weer opgebouwd is, nog steeds hetzelfde huis? Hoe weten we zeker dat een omvallende boom ook geluid maakt als wij er niet zijn om dat te horen? Driewerf Hulde hiervoor!

En o ja: de organisatie van het geheel was – afgezien van bijna geen eten de eerste avond, de vertoning van een bijna synchroon lopende Pink Floyd/Alice in Wonderland-symbiose en een bijna kanotocht – ronduit perfect. Echt waar.

KAN FILOSOFIE GEKLETS ZIJN?

Het is toch altijd een beetje een beproeving: een voordracht van professor Willem van Reijen. Of het nu om colleges gaat of lezingen, de irritatie loopt niet zelden hoog op. Dat wil zeggen: loopt bij mij niet zelden hoog op, want de continentale filosofie kan ook in Utrecht op veel sympathie rekenen (dit in weerwil van het feit dat onze faculteit grotendeels een broertje dood heeft aan het continent).

Door Daan Evers

Woensdag 2 oktober begon de lezingencyclus "Denkend aan Holland. Cultuurfilosofen spreken zich uit" van Studium Generale, waarin verschillende filosofen een blik werpen op de Nederlandse samenleving. De reeks werd geopend door Willem van Reijen, met een lezing getiteld: Kan filosofie politiek zijn?. De voordracht was een typisch voorbeeld van zijn eclectisme: hij was nog geen vijf minuten bezig of het regende verloren paradijzen, gnostici, consensuspolitiek en transcendenties. Voor veel mensen is dat ook een van de charmes van zijn werk: het staat bol van de wilde verbanden, literaire beelden en dichterlijke taal. De ergernis ontstaat doordat Van Reijen allerlei elementaire beginselen van het schrijven van een filosofisch essay aan zijn laars lapt. Het is altijd gissen wat hij nu precies bedoelt, omdat hij weigert definities te verschaffen. Zijn argumentaties zijn kort en daardoor vaak niet overtuigend. Hij (of liever: de filosofen die hij aanhaalt) maakt vergelijkingen zonder expliciet te maken wat de betekenis ervan is. En tenslotte stelt hij een vraag (die nota bene in de titel voorkomt), die hij vervolgens niet expliciet beantwoordt. Ook jammer is dat hij zich verliest in exegese. Een systematisch filosoof zou af en toe best een steentje mogen bijdragen aan het debat.

De pointe van zijn rede was ongeveer dat ook een politieke filosofie die zich op consensus en pragmatische oplossingen van (belangen)conflicten richt niet ontkomt aan 'transcendentie'. Het argument waarvan hij zich bedient is dat voor filosofen die zich op consensus richten de consensus een ideaal is dat nooit helemaal bereikt kan worden. Het ideaal overstijgt met andere woorden de werkelijkheid en is dus transcendent.

Op grond van dit soort observaties

hebben continentale filosofen nogal eens de neiging dingen te gaan roepen als dat schijnbaar profane politieke filosofie eigenlijk gesublimeerde theologie is. Van Reijen maakt in zijn werk voortdurend toespelingen op overeenkomsten tussen religieuze en wereldse systemen. Maar het is de vraag of die overeenkomsten iets belangwekkends blootleggen over niet-religieus denken. Want er is telkens een sterke en een zwakke interpretatie mogelijk van dit soort uitspraken. In de sterke interpretatie nemen we alles letterlijk en zijn zij onwaar: uit de premisse dat iemand consensus nastrevenswaardig vindt,

kun je niet afleiden dat zo iemand eigenlijk bovennatuurlijke entiteiten postuleert. In de zwakke interpretatie vatten we deze uitspraken niet letterlijk op en zijn zij triviaal: als je onder 'theologie' de gerichtheid op een niet-actuele toestand of waarde verstaat, doet elke politieke filosoof aan theologie. Maar dat is geen interessant verband, het is een open deur.

Van Reijens conclusie luidt dat politiek en politieke filosofie niet enkel pragmatisch kunnen en mogen zijn. Onder 'pragmatiek' lijkt dan het streven verstaan te worden om bestaande belangen zoveel mogelijk te behartigen, zonder je druk te maken over de waarde hiervan. Het is met name Jürgen Habermas die het doelwit is van deze kritiek, maar als filosofische positie is

dit pragmatisme toch een beetje een stropop.

Habermas' werk is doortrokken van het probleem om instrumentele rationaliteit en strategisch handelen (waarin enkel rekening gehouden wordt met anderen voor zover die relevant zijn in het bereiken van persoonlijke doelstellingen) tot een minimum te beperken. Er staat hem een maatschappelijk kader voor ogen waarin door vrije uitwisseling van argumenten normen geformuleerd kunnen worden waar iedereen zich in kan vinden. De nadruk op redelijkheid en argumentatie stelt beperkingen aan datgene waarover je het eens zou kunnen worden en dus aan wat in beleid zou mogen worden omgezet. Maar het is niet zo dat deze formele eisen onmiddellijk impliceren dat er geen ruimte is voor waarde-oriëntaties.

Het is best mogelijk dat onder 'transcendentie' toch iets sterkers verstaan moet worden, zodat waar het Habermas aan zou ontbreken een zekere mystiek is, maar in dat geval

**DE ERGERNIS
ONTSTAAT DOORDAT
VAN REIJEN
ALLERLEI
ELEMENTAIRE BEGINSELEN
VAN
HET SCHRIJVEN
VAN EEN
FILOSOFISCH ESSAY
AAN ZIJN LAARS LAPT**

**DE UITSPRAAK:
'HABERMAS
ONTKOMT NIET
AAN TRANSCENDENTIE'
IS DUS ALLEEN WAAR
ONDER EEN
INTERPRETATIE
WAARIN
HET EEN
VOLKOMEN ONINTERESSANTE
STELLING IS.**

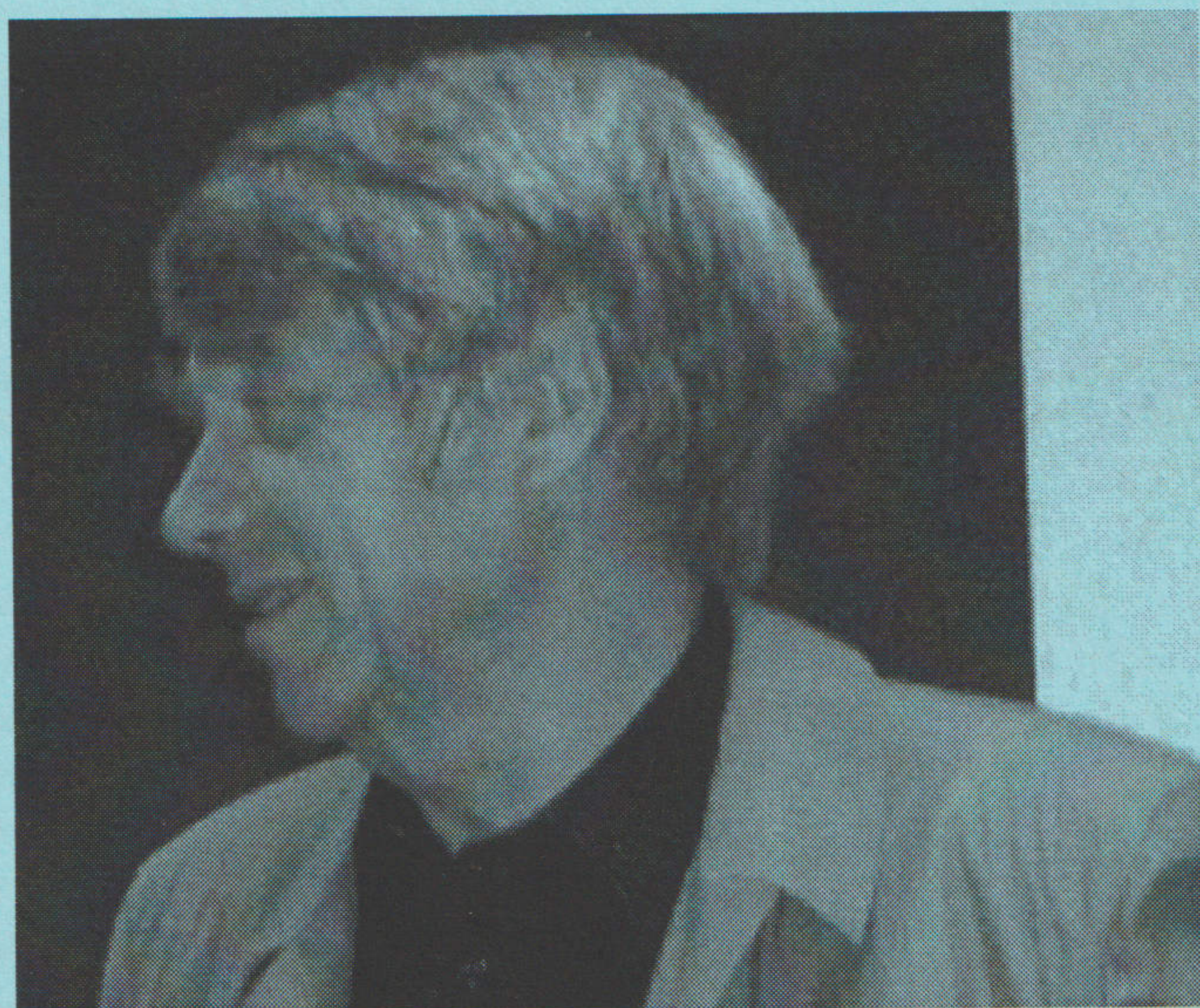

doet zich weer het hierboven beschreven patroon voor: uit het feit dat consensus een ideaal is kun je niet afleiden dat Habermas niet ontkomt aan een mystieke oriëntatie of dat hij deze nodig zou hebben. De uitspraak: 'Habermas ontkomt niet aan transcendentie' is dus alleen waar onder een interpretatie waarin het een volkomen oninteressante stelling is.

Bovendien is de vraag of filosofen als Heidegger en Benjamin zulke geschikte alternatieven bieden. Van Reijen geeft toe dat hun werk volkomen onpraktisch is en dat elke implementatie van hun filosofie op een misverstand berust (dat zou ook wat worden met Benjamin, die schijnt te denken dat als we alles eerst kapot maken, de Messias komt). Zijn verdediging van de poli-

tieke relevantie van hun werk bestaat eruit dat deze filosofen ons behoeden voor conceptuele verstarring door alle bestaande begrippen overhoop te halen ('het zijn is het niets'). Maar de zin daarvan zou uiteindelijk toch moeten liggen in een betere benadering van waarheid of een beter zicht op wat er politiek zou moeten gebeuren. En laat ik nou net niet geloven dat Heidegger en Benjamin daar een zinnige bijdrage aan leveren.

Mensen die nieuwsgierig zijn naar de lezing kunnen Van Reijens inaugurele rede voor de universiteit van Freiburg downloaden op zijn internetsite. Kan filosofie politiek zijn? is hier een adaptatie van. (Zie faculteit wijsbegeerte/medewerkers/praktische filosofie/Van Reijen)

Prof. Dr. Van Reijen

BIJSCHRIJF

De Studium Generale cyclus *Denkend aan Holland* is nog in volle gang.

Woensdag 30 oktober zal spreken Prof. dr. Ilse Bulhof met de lezing 'Dialogo tussen culturen. Open zijn voor wat buiten onze horizon ligt'. (Senaatszaal van het Academiegebouw, aanvang 20.00 uur).

Daarna volgen nog o.a. Kunneman, Cliteur en Lievers. Het volledige programma van is te vinden op www.sg.uu.nl.

Graag ontvangt de redactie nog meer artikelen zoals het bovenstaande over de verdere lezingen in de cyclus.

We hopen hiermee een vruchtbare discussie op onze pagina's te kunnen huisvesten die bijdraagt aan het kritische en zelfstandige denkvermogen van zowel studenten als docenten.

De Redactie

NASCHRIJF

Beste meneer Van Reijen,

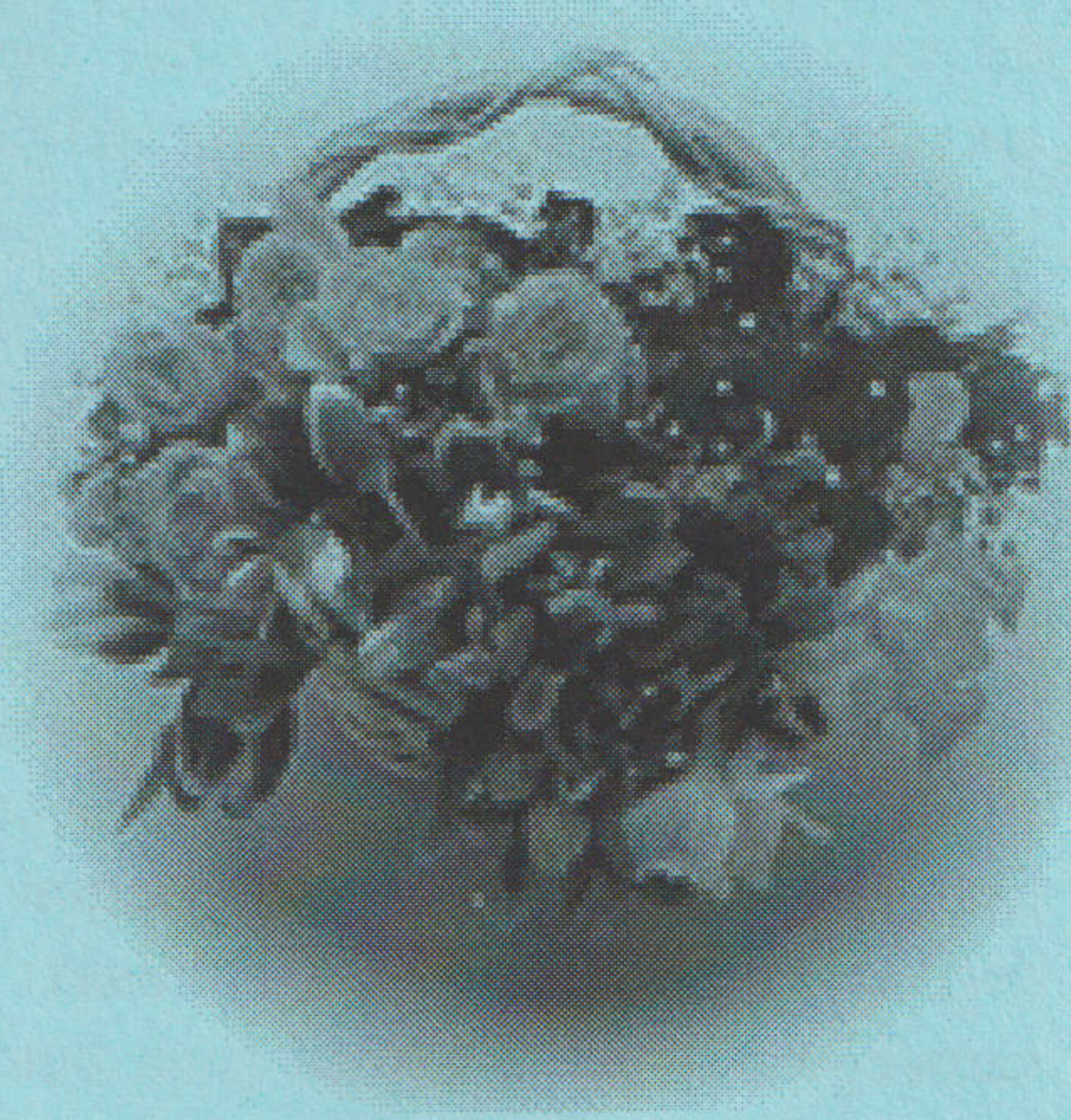
Voor *de Filosoof* heb ik een stukje geschreven over uw lezing: 'Kan filosofie politiek zijn?' voor Studium Generale (overigens heb ik daarvoor ook de Duitse tekst geraadpleegd op uw internetsite). Ik ben daarin niet mild over uw stijl van filosoferen. U herinnert zich misschien nog wel de discussies die wij hadden toen ik uw vak Filosofie van de Geschiedenis volgde. Ik heb toen ook een paper geschreven waarin ik heb geprobeerd een rationalistische methodologie te verdedigen.

Maar ik heb spijt van een paar formuleringen in dat stukje. Zo heb ik me laten verleiden tot een titel die grappig bedoeld is, maar die ik eigenlijk te hard en te aanmatigend vind (ik had hem zelf aanvankelijk verworpen, maar toen ik hem voorlegde aan een kennis drong hij erop aan die titel toch te gebruiken; dat zou de aandacht op het stukje vestigen). Ik heb nog geprobeerd dat te wijzigen, maar ik weet niet of het nog lukt. De titel is een variatie op uw titel: 'Kan filosofie geklets zijn?'. Dat is natuurlijk onzinnig en ik wil u mijn excuses ervoor aanbieden.

Het hele stukje is niet mals, maar ik hoop dat ik in de rest ervan de grenzen van de betamelijkheid niet (te ver) heb overschreden. Overigens zou ik vergelijkbare kritiek hebben op grote filosofen als Lyotard en Heidegger, dus wat dat betreft bent u in goed gezelschap. En u kunt natuurlijk altijd een reactie schrijven waarin u met mijn stukje de vloer aanveegt. Ik hoop in elk geval dat we op het sociale vlak nog door een deur kunnen.

Groeten,

Daan

ARISTOTELES VS. THOMAS

De laatste decennia groeide de belangstelling voor Aristoteles' deugdethiek in de filosofie. Nu dreigt het gevaar dat deze theorie zijn relevantie verliest voor de hedendaagse mens, als deze ethiek gericht op het leven in de stadstaat (polis) niet wordt gereviseerd. Het doel van dit essay is te laten zien hoe Thomas van Aquino dit deed toen hij met aandacht voor Aristoteles' oorspronkelijke ideeën diens theorie omtoverde tot een middeleeuws-christelijke gelukstheorie.

Samenvatting van een essay door Sander Klaarenbeek

Het woord geluk gebruiken wij op twee manieren. Ten eerste kan het betrekking hebben op geluk als gevolg van externe omstandigheden, zoals wanneer iemand de jackpot wint in een casino. Ten tweede kan het betrekking hebben op geluk dat is verkregen door (hard) werken van de persoon zelf, zoals wanneer iemand door studie veel wijsheid verkregen heeft. Ook de oude Grieken zagen dit verschil in gebruik; zij hadden er zelfs twee verschillende woorden voor. Voor het eerste, toevallige geluk, gebruikten zij het woord *eutuchia* en voor de tweede vorm van geluk gebruikten zij het woord *eudaimonia*.

Volgens Aristoteles zijn alle handelingen gericht op het geluk, wat impliceert dat het hier draait om *eudaimonia* (je kunt namelijk niets ondernemen om het gelukkige toeval te bevorderen). Volgens zijn theorie is het hoogste goed datgene wat goed is in zichzelf en dus niet goed om wille van een ander goed, zoals rijkdom of politiek aanzien. Gelukkig zijn valt volgens de algemeen geldende opinie (*endoxa*) samen met een goed leven leiden en het goed maken. Aristoteles werkt deze opvatting uit op teleologische wijze. De functie van de mens bestaat uit handelingen in overeenstemming met de rede, omdat dat is wat hem onderscheidt van de dieren. Een mens wordt gelukkig wanneer hij deze potentie actualiseert: "welnu, als dat zo is, bestaat het goed van de mens in de activiteit van de ziel overeenkomstig haar voortreffelijkheid; en als er meerdere vormen van voortreffelijkheid zijn, in de activiteit die overeenstemt met de beste en de meest volkomen voortreffelijkheid"

Dat Aristoteles geluk hier opvat als *eudaimonia*, wil niet zeggen dat *eutuchia* geen rol speelt in het proces. Hij meent dat het gemis van bepaalde dingen wel degelijk afbreuk doet aan volmaakt geluk. Zo zal iemand die vanwege onvruchtbaarheid geen kinderen heeft nooit volmaakt

gelukkig kunnen zijn. *Eutuchia* is dus van belang als middel om *eudaimonia* te bereiken.

Hoe speelt nu de stadstaat/polis in Aristoteles' deugdethiek een rol? De polis waren zelfstandig en konden erg in karakter verschillen. Aristoteles achtte de polis de meest natuurlijke leefomgeving voor een mens, wat naar voren komt in de uitdrukking *zoon politikon*. Een mens kan alleen gelukkig worden in een gemeenschap als de polis. Corresponderend met de delen van de ziel zijn er drie manieren om het leven in een polis te leiden. Ten eerste het leven gericht op lichamelijke geneugten, corresponderend met het vegetatieve en zintuiglijke deel van de ziel. Corresponderend met het deel van de rede gericht op het veranderlijke, het verstand, bestaat het politieke leven van een sociaal actief persoon in de polis. Tot slot, corresponderend met het deel van de rede gericht op het onveranderlijke, het beschouwelijke leven.

Hoewel ook een sociaal actief persoon gelukkig kan worden, is alleen in het beschouwende, contemplatieve leven volmaakt geluk te vinden. Contemplatie is namelijk zowel aangenaam als bestendig en gericht op het ware. In zo'n levenswijze benadert de mens de goden en overstijgt hij zijn menselijkheid

Thomas van Aquino leefde in de dertiende eeuw en kwam dus voor het probleem te staan hoe een mens gelukkig kon worden zonder de polis. Thomas neemt het teleologische denken van Aristoteles over, maar brengt verandering aan in Aristoteles' opvatting van de menselijke natuur.

"Now it is clear that whatever actions proceed from a power are caused by that power in accordance with the nature of its object. But the object of the will is the end and the good. Therefore all human actions must be for an end".

Vanuit zijn christelijke overtuiging voegt hij toe aan de ziel een vierde deel, namelijk de wil met daarin de theologale deugden geloof, hoop en liefde, waardoor de mens toegang tot de hemel kan krijgen. Met deze tweeledigheid van de menselijke natuur is ook de weg naar geluk tweeledig.

Het geluk van de mens op aarde is het leiden van een goed leven. Zo'n leven bestaat uit de voortreffelijkheden van de rede, dat wil zeggen dat wij met onze rede op een juiste wijze tegenover de lagere strevingen staan en met onze rede er naar

EEN MENS KAN ALLEEN GELUKKIG WORDEN IN EEN GEMEENSCHAP ALS DE POLIS

ALLEEN IN HET BESCHOUWENDE, CONTEMPLATIEVE LEVEN IS VOLMAAKT GELUK TE VINDEN.

CONTEMPLATIE IS NAMELIJK ZOWEL AANGENAAM ALS BESTENDIG EN GERICHT OP HET WARE

streven te zoeken naar de waarheid der dingen.

Het geluk van de mens als potentieel burger van het hemelse Jeruzalem komt op andere wijze tot stand. Een mens op aarde is volgens Thomas onvolmaakt gelukkig. Hij interpreteert Aristoteles zo dat het volmaakte geluk pas na het aardse leven voor de mens toegankelijk is. Het perfecte geluk moeten we zoeken in goddelijke activiteiten, iets wat ook al in Aristoteles naar voren komt. Dit geluk bestaat in contemplatie van God, omdat Hij het beste is dat een mens kan beschouwen. Zoals de delen van de ziel streven naar het goede te doen, streeft de wil, het vierde menselijke element, naar God. Door de theologale deugden in de wil te perfectioneren, kan de mens God aanschouwen en volmaakt geluk bereiken. Net als bij Aristoteles is imperfect geluk nodig voor het bereiken van volmaakt geluk.

Aristoteles en Thomas van Aquino hebben gemeen dat zij geluk opvatten als het vervolmaken van de menselijke natuur. Bij Aristoteles is een contemplatief leven de manier om dit te bereiken.

Bij Thomas van Aquino, echter, is met redelijk leven gericht op waarheid nog geen volmaakt geluk bereikt. Pas wanneer de mens zijn wil perfectioneert door gericht te zijn op God, is het perfecte geluk binnen zijn bereik. Wat de opvatting van het geluk aangaat, verschilt Thomas van Aquino van Aristoteles door het geluk te zien als iets dat het aardse leven transcendeert; een opvatting die eerder Plato's dan Aristotelisch aandoet.

¶

DE VERDWENEN PENNINGMEESTER

“Niemand weet waar hij is, of wie hij is,” zei Constant, terwijl hij met een postbankpasje zwaaide. Op het pasje stond een handtekening van een jongen die ooit penningmeester moest zijn geweest voor de FUF. Alleen hij was gemachtigd om geld over te schrijven of op te nemen van de FUF-postbankrekening. Dit zorgde nogal eens voor problemen, aangezien er nog steeds geld binnenkwam op deze rekening. Een handtekening namaken leek niet het beste idee, omdat daar vast wel flinke boetes op zouden staan. Boetes die wij als kleine en dus arme vereniging niet kunnen betalen. Dus besloot ik dat het als nieuwe penningmeester mijn taak was om de verdwenen penningmeester op te sporen.

Door Annemarie Soeteman

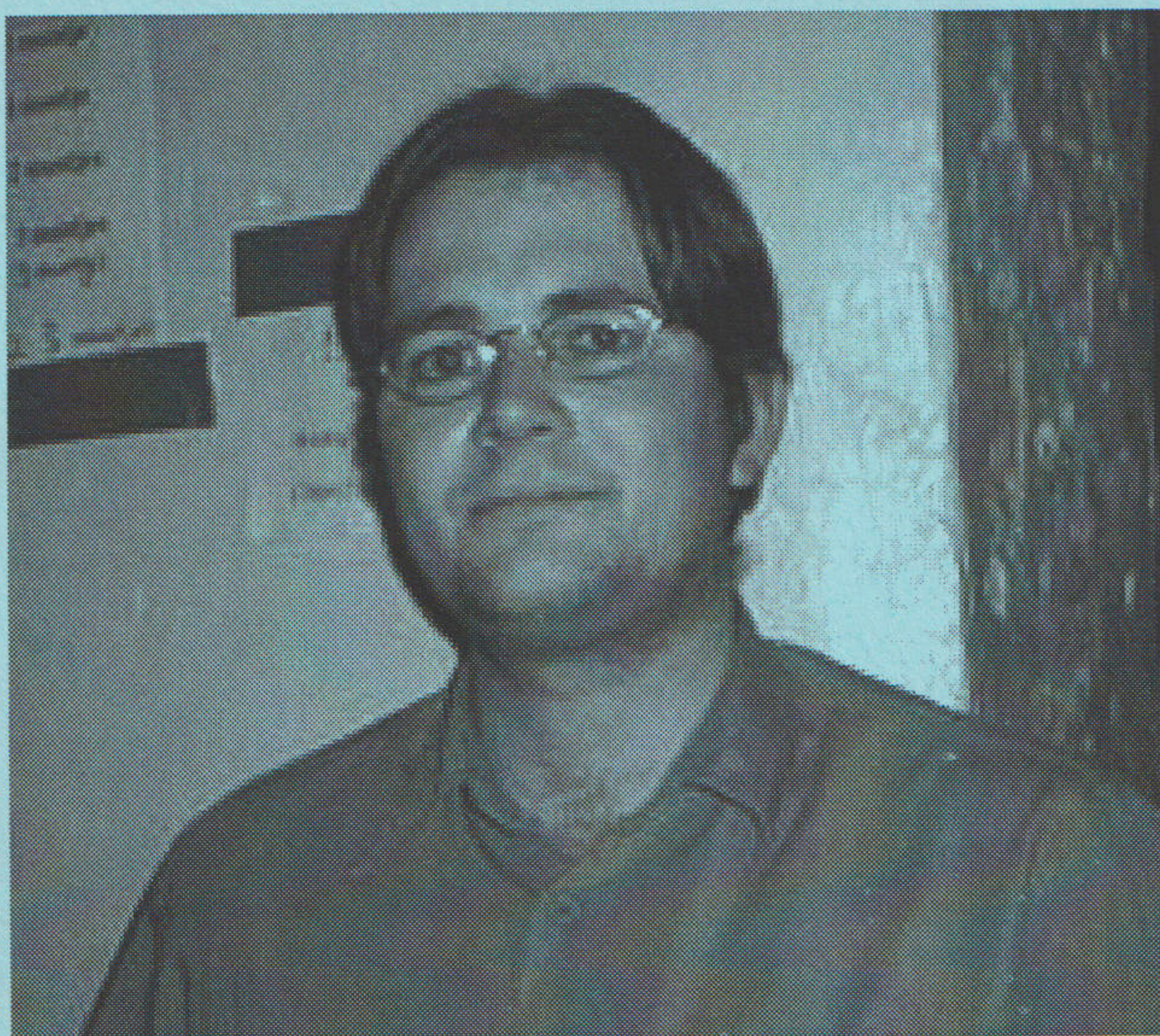
De eerste vrijdag dat ik officieel tot het FUF-bestuur behoorde, ging ik op weg naar de Postbank. In mijn hoofd maakte ik een lijstje van wat nodig was om de penningmeester op te sporen.

Eerst zou ik naar de postbank gaan om een formulier te halen waarmee je een nieuwe persoon kon machtigen gebruik te maken van de rekening. Ik hoopte dat hier de naam van de verdwenen penningmeester op zou staan.

Hierna zou ik naar de faculteit fietsen en de mensen bij de administratie martelen, totdat zij mij de gegevens behorend bij deze naam overhandigden. Zij zouden vast nog wel een adres of iets dergelijks hebben. Ik zou dit adres dan kunnen bellen in de hoop dat hij hier nog zou wonen, of dat anders zijn huisgenoten, of wie weet wel ouders me meer zouden kunnen vertellen.

Na lang in de verkeerde rij te hebben gestaan was ik bijna gelijk aan de beurt bij de juiste balie van de postbank. Op het wijzigingsformulier bleek geen naam te staan, maar de man achter de balie was zo aardig om het voor me in de computer op te zoeken en het voor me op een briefje te schrijven. “Heeft u nog meer gegevens van hem?” probeerde ik hoopvol terwijl ik het briefje aanpakte. “Helaas” zei de baliemedewerker “hiermee zal je het zelf moeten uitzoeken.”

Terwijl ik het postkantoor uit liep om naar de faculteit te gaan, keek ik naar de naam op het briefje. De naam van de verdwenen penningmeester. Als ik hem kon opsporen zouden we gewoon weer keurig alles kunnen zetten op één rekening en direct over het geld beschikken. Hij kon zelfs op een onbewoond eiland zitten, of dood zijn, of.....vermoord!

De verdwenen penningmeester weer boven water

“Als het maar niet zo'n chagrijnige vent is,” dacht ik terwijl langzaam tot me doordrong dat ik de naam “M. van Houte” wel ergens eerder had gehoord. Was dat niet iemand van de faculteit? M. van Houte, was dat niet gewoon die jongen met die bril, die steeds rondhangt in de kamer van Verbeek? Ja, dat moest Maarten zijn.

Ik ging meteen op weg en liet Maarten het belangrijke document meteen tekenen. En hiermee had ik als nieuwe penningmeester de verdwenen penningmeester ontmaskerd en mijn eerste taak tot een zeer succesvol einde gebracht.

¶

FEEST!

Maandag 30 september was het eerste FUF / Incognito-feest van dit inmiddels niet meer zo nieuwe collegejaar.

Door Jorien Bakker

Voor mij als eerstejaars was dit de allereerste. Wat me vooral opviel, en dan met name tegenviel, was het kleine aantal filosofen dat er was. Het overgrote deel was van CKI. Maar dat mocht de pret niet drukken. Het thema was "celebrity death-match" en er waren best veel mensen die helemaal naar het thema verkleed waren.

Zo waren onder andere de dames van de Moulin Rouge aanwezig, er was een Madonna en er was zelfs iemand als Boy George, hoewel dat laatste me niet direct duidelijk was.

Verder heerste er een gezellig sfeertje. Veel mensen maakten even een praatje met elkaar en het ging er gemoedelijk aan toe. Bovendien werd er veel gedanst.

Er waren er een paar die volledig in de muziek opgingen: ze wapperden met armen en benen op een ritme dat ik niet uit de muziek kon halen en ze leken zich niet echt bewust van de mensen om zich heen. Maar dat waren er gelukkig maar een paar. Hoewel de rest ook allemaal wel lekker enthousiast was.

Al met al was het een geslaagd feestje en ik hoop de volgende keer iets meer bekende gezichten van filosofie te zien.

Het volgende feest zal ergens in blok 2 plaatsvinden!

Voorzitter Incognito betrapt op drankmisbruik!

De dames (en heer) van de Moulin Rouge

Oud-voorzitster kan zich niet zonder lijfwachten vertonen!

FILOSOFIEKALENDER

30-10 **SG-lezing** *Denkend aan Holland* / Dialoog tussen culturen. Open zijn voor wat buiten onze horizon ligt. Mevr.prof.dr. Ilse Bulhof (emeritus Universiteit Leiden en KUU)

6 - 11

Academische Vorming: Actueel of achterhaald?

Wat is dat toch, academische vorming, en wat heb je eraan?

07-11 **Donderdagborrel** / 't Lieverdje, 22.00 uur

06-11 / 13-11 / 20-11 / 27-11

Lezingenreeks over tolerantie in de traditie van Erasmus, Hugo de Groot en Spinoza (20.00-22.15) Kaarten beschikbaar voor hele reeks of losse avonden: 024-3615555

12-11 **Felix en Sophie** Maandelijks filosofisch café in Felix Meritus. Vanaf 19.45 Keizersgracht 324 A'dam: 020-5310972

13-11 **SG-lezing** *Denkend aan Holland* / Trage vragen voor een snelle tijd. Prof.dr. Harry Kunneman (UvH)

20-11 **SG-lezing** *Denkend aan Holland* / Over de multiculturele samenleving. Prof.dr. Etienne Vermeersch (emeritus Rijksuniversiteit Gent)

27-11

SG-lezing *Denkend aan Holland* / Moderne Papoea's. Cliteurs visie op de multiculturele samenleving. Prof.dr. Paul Cliteur (TUD)

4-12

SG-lezing *Denkend aan Holland* / Mythos en logos: de tekenen des tijds. Dr.Menno Lievers (UU)

11-12

SG-lezing *Denkend aan Holland* / Mensenrechten als discours voor een rechtvaardige wereld.

Alle SG-lezingen vinden plaats om 20.00 uur in de senaatszaal van het Academiegebouw, Domplein 29 (m.u.v. 20 en 27 november: Aula)

FUF-JAARPLANNING

Iedere eerste donderdag van de maand:

(M.u.v. 5 december, 2 januari, 3 juli)

Donderdagborrel.

22.00 uur Café 't Lieverdje

Ieder Blok Feest

23 oktober Constitutieborrel Bestuur 2002-2003
20.00 uur Café 't Lieverdje

6 november Filosofisch Forum.
Thema: Alice in Wonderland.
Lezing: Joost Joosten.
Film: Alice in Wonderland meets Pink Floyd

7 november **Donderdagborrel**
22.00 uur Café 't Lieverdje

Blok 2 Filosofisch Forum.
Thema: Eugenetica
Lezing: n.n.b
Film: n.n.b

Blok 2 Week 9 of
Blok 3 Week 1 Mid-year uitstapje (halverwege collegejaar)

6 februari **Donderdagborrel**
22.00 uur Café 't Lieverdje

6 maart **Donderdagborrel**
22.00 uur Café 't Lieverdje

Blok 3

Maart / april 2003

Filosofisch Forum
Thema: The Matrix
Lezing: n.n.b
Film: The Matrix Reloaded

3 april
22.00 uur

Donderdagborrel
Café 't Lieverdje

Week 16 van 2003
(Eind blok 3)

Studiereis naar Athene

Blok 3/4

Symposium
Thema: bedrijfsethiek

Blok 3/4

Nacht van de Filosofie

Blok 4

Filosofisch Forum
Thema: n.n.b
Lezing: n.n.b
Film: n.n.b

1 mei
22.00 uur

Donderdagborrel
Café 't Lieverdje

5 juni
22.00 uur

Donderdagborrel
Café 't Lieverdje

Dit is een voorlopige planning van de FUF-activiteiten, het is goed mogelijk dat er nog meer activiteiten bijkomen. We zullen jullie hiervan tijdig op de hoogte stellen! Kijk ook op www.phil.uu.nl/fuf voor meer informatie.

DE TRAGIEK VAN DE FILOSOFIE

Zoals het geloof in god een noodzakelijke voorwaarde is voor theologie, zo is de ontkenning van het bestaan van god een noodzakelijke voorwaarde voor de studie van filosofie. Toch wordt god door veel filosofen nog steeds gehuldigd, ook door moderne filosofen.

Door Floris van den Berg

Dit leidt tot veel conceptuele verwarring. Het is daarom van groot belang duidelijk te zijn. Centraal in de filosofie staat rationaliteit en redelijkheid, dat wil zeggen dat stellingen door gegronde argumenten gesteund moeten worden. Welnu, voor de goden, zoals die in geopenbaarde religies ten tonele worden gevoerd, is geen enkel ontologisch argument te geven, of beter gezegd alle argumenten die ooit zijn bedacht voor het bestaan van god, zijn (door filosofen, sceptici, wetenschappers) ontkracht. Zo zijn de traditionele godsbewijzen die in de middeleeuwen ontworpen zijn krachtig weerlegd door Kant in zijn *Kritik der reinen Vernunft*. Nu heeft Kant god de voorkeur uitgewerkt door de redelijke gronden van geloof te ontkennen, maar hij haalt hem vervolgens door de achterdeur weer binnen door te postuleren dat onrecht in dit leven lang niet altijd wordt tenietgedaan en dat daarom dit wel moet gebeuren in een leven ná de dood, waar god de opperrechter is. Dus omdat Kant uitgaat van een rechtvaardige wereld heeft hij god nodig als ethisch postulaat. Dat is *wishful thinking*.

Het gaat me er nu niet om alle godsbewijzen en hun weerlegging aan te geven, dat is elders al meer dan eens gedaan, maar om me erover te verbazen dat zelfs binnen de redelijke traditie bij uitstek, filosofie, god nog steeds niet verdwenen is. Zoals gezegd zijn er voor het bestaan van goden geen redelijke bewijzen te geven. De enige optie die voor de volhardende gelovige eventueel blijft is die van deïsme: god is de drijvende kracht in het heelal. Deze opvatting loopt parallel met wetenschappelijke kosmogonie, wat de wetenschap aandraagt als laatste grond van het heelal daarvan zegt de deïst: dat is god. Hiermee is niets verklaard of opgelost. Het geeft alleen blijk van halsstarrigheid om het woord god op te geven.

Er is vaak een groot verschil tussen god zoals die door veel zogenaamde filosofen wordt gebruikt en de (geopenbaarde) god van de theologen. De god van de theologen is de god zoals die is beschreven in de heilige boeken en zoals die in de praktiserende traditie wordt vereerd. De god van de filosofen is vaak niet meer dan de sluitsteen in een filosofisch systeem om de hele werkelijkheid te verklaren.

God wordt in de filosofie vaak gebruikt voor twee soorten verklaringen. In de eerste plaats kosmologische verklaringen, god wordt gebruikt als schepper van of drijvende kracht achter het heelal. En in de tweede plaats wordt god gebruikt voor de fundering van de moraal, immers, zo redeneert men, 'Als god niet bestaat, dan is alles geoorloofd', zoals Dostovjeski een personage laat zeggen in *De gebroeders Karamazov* en Feyerabend stelde dan ook *anything goes*. Met name deze laatste verklaring is nog steeds min of meer aanwezig in de moderne filosofie en is in ieder geval populair in de mediadebatten over moraal. Hiervoor zijn onder andere deze twee tegenargumenten te geven. In de eerste plaats is er totaal geen consensus over welke normen en waarden god de mens oplegt, er is een groot verschil van normen en waarden onder verschillende religies. Theologen interpreteren gods wil meestal heel kleinzielig: geen varkensvlees eten, niet werken op

zondag/zaterdag, een hoofddoek dragen, geen seks voor het huwelijk. (Ethische emancipatiebewegingen, zoals vrouwenrechten, mensenrechten, dierenrechten, verzet tegen slavernij, milieubeweging komen nooit voort uit religies). Ten tweede is er het zogenaamde Euthyphro probleem: moet je goed doen omdat god het wil of omdat het goed is? Als je goed doet omdat het gods wil is zou je in principe ook kinderen kunnen martelen als zou blijken dat god dat wil. De tegenwerping is dat god goed is en nooit zulke dingen zou vragen (behalve dan aan Abraham die gevraagd werd zijn zoon te doden). Maar als god goed is doen we het niet omdat god het wil maar omdat het goed is, dan hebben we god dus niet nodig.

De laatste tijd is er in de mediadebat over dat de Islam een achterlijke religie zou zijn. Er ligt een behoorlijk taboe op deze stelling. Toch is het zo en is het nog veel sterker: alle religies zijn achterlijk. Volgens de Van Dale is achterlijk: 'achter in lichamelijk of geestelijke ontwikkeling'. Als we het hebben over de ontwikkeling van het menselijk denken van irrationeel (mythos) naar rationeel (logos), dan is religie inderdaad achterlijk. Niet alleen Islam, maar alle religie.

Veel filosofen zijn laks als het gaat over god en religie. Wie religieus is of in god gelooft kan per definitie geen filosoof zijn. Dit is een neo-positivistisch standpunt dat heel wat filosofen uitrageert. Wie filosofie gaat studeren zonder god zal een hoop minder hoeven te bestuderen. Natuurlijk hoort god nog wel bij de geschiedenis van de filosofie, de geschiedenis van de filosofie is nu eenmaal de geschiedenis van denkfouten, maar in de moderne systematische filosofie hoort god pertinent niet thuis. Religieus zijn betekent dat je je redelijkheid en autonomie opgeeft. Geloof vraagt dingen te geloven waarvoor je geen argumenten kunt geven (en vaak wel tegenargumenten) en god als filosofische sluitsteen is een teken van zwakte.

In de (post)moderne filosofie, 'crypto-filosofie', wordt het woord god nogal eens vervangen door vage termen als 'leegte', 'Zijn', 'niets', 'het transcendent'. Het gaat onder andere om Heidegger, Benjamin en een heel stel Franse taalvervuilers als Derrida, Lyotard, Baudrillard. Filosofie gaat om het verhelderen van problemen en liefst het oplossen daarvan. Enerzijds gaat het om het analyseren van de structuur van de werkelijkheid en de manier om die werkelijkheid te kennen en anderzijds gaat het om het oplossen van het probleem van het menselijk samenleven (mensen zijn groepsdieren, maar samenleven leidt lang niet altijd tot geluk en welvaart.). Deze populaire crypto-filosofen met hun taalspelletjes zijn een hindernis in de filosofie.

Filosofie is wetenschappelijk in die zin dat het open staat voor redelijke argumenten. Wanneer er voor god redelijke argumenten komen, dan zal god onder de wetenschap vallen, zolang dat niet het geval is hoort god niet bij de wetenschap en niet bij de filosofie. Aangezien het kenmerk voor wetenschap gevoeligheid voor redelijke argumenten is, ook wanneer het om de eigen grondaannamen gaat, is theologie die het bestaan van god aanneemt en zelfs de bijbel beschouwt als goddelijke openbaring, geen wetenschap. Theologie heeft daarom geen bestaansrecht op de universiteit. Religiewetenschap wel, want religie als sociaal fenomeen kan en moet wetenschappelijk onderzocht worden. Maar de kracht van tradities is groot en er zijn maar weinigen die zich door redelijke argumenten laten overtuigen. Dat is de tragiek van de filosofie.

STUDIEREIS 2003

Zoals jullie misschien wel zullen weten, zal de studiereis van de FUF aankomend jaar naar Athene gaan. De reis commissie van de FUF is dan ook al druk bezig met alle voorbereidingen hiervoor, om er weer een onvergetelijke ervaring van te maken.

Wat in ieder geval vaststaat is dat de achtdaagse reis in de week van 14 tot 21 april valt (eind blok 3).

De reiscommissie probeert de reis aan te bieden voor max. 300 euro. Om een idee te krijgen hoeveel mensen er ongeveer mee zouden willen en om te kijken waar ieders belangstelling naar uitgaat, hebben we hieronder een paar vragen staan.

Naam:

E-mail adres:

Studiejaar:

De vragen rechts kun je met ja of nee beantwoorden (uitleg geven mag).

Kruis hier aan waar je het het meest mee eens bent.

Ik wil graag dat

de reis vooral: Ja, graag   Ach...   Nee, dankje...

-Filosofisch is			
-Cultureel is			
-Ontspannen is			
-..... is			

1) Lijkt het je leuk mee te gaan naar Athene?

2) Ben je bereid hiervoor (max) 300 euro te betalen?

3) Lijkt het je leuk om met de hele groep een dagtrip naar Delphi te maken?

Knip het uit, vul het in of stuur het (indien je het zonde vindt om dit fantastische bewaarnummer van de Filosoof te verknippen) naar reis@phil.uu.nl

SMOELENBOEK

Dit jaar zal er voor het eerst een zogenaamd Smoelenboek gemaakt worden door de FUF. Een smoelenboek is een boekwerk waarin alle studenten vermeld staan, compleet met foto en adres.

Zo'n naslagwerk is erg handig als je een keer een andere student wil bereiken, of gewoon eens op wilt zoeken wie die student is die altijd rare vragen stelt tijdens college. De smoelenboek-commissie van de FUF streeft er naar om ergens in december dit hele boek klaar te hebben. In principe gebruiken wij hiervoor informatie die verstrekt wordt door de administratie. Maar het kan natuurlijk zo zijn dat zij informatie van jou hebben die inmiddels verouderd, niet meer relevant of incorrect is. Daarom kan je deze gewijzigde informatie doorgeven aan ons, zodat je zeker weet dat alles goed erin komt te staan.

Het gaat om deze informatie:

Naam:

Adres:

Telefoonnummer

Eventueel mobiel nummer:

E-mail adres:

(facultaire e-mail komt er sowieso in, maar het is wel handig om nog een prive adres te vermelden)

Geboortedatum:

Van veel mensen hebben we nog steeds geen e-mail adres, en het blijkt steeds meer dat studenten hun facultaire e-mail niet lezen. Zo is het erg moeilijk om jullie op de hoogte te stellen van FUF-activiteiten of wijzigingen. Geef daarom je e-mail adres even door! De FUF stuurt alleen relevante informatie (wat ook niet elke week gebeurt) en er zal geen misbruik gemaakt worden van je e-mail adres.

De Smoelenboek-info kun je opsturen naar:

FUF

Heidelberglaan 8

3584 CS Utrecht

of e-mailen naar:

smoelenboek@phil.uu.nl

Naar dit adres kun je ook e-mailen voor verdere vragen of opmerkingen. Ook zijn we altijd bereikbaar op fuf@phil.uu.nl

Alvast bedankt voor je medewerking!

Met vriendelijke groet,

De smoelenboek-commissie

LEREN LEZEN

Speciaal voor de eerstejaars: inleidingen in de wijsbegeerte. Filosofie studeren betekent heel veel lezen. Dat zal niet nieuw zijn voor aankomend studenten, want wie voornemens is een studie filosofie aan te vangen zal een neiging tot lezen hebben. Het volgen van colleges en het voorbereiden van tentamens is slechts aanzet tot studie.

Door Floris van den Berg

Filosofie studeren doe je voor een groot deel zelf. Colleges zijn wegwijzers in het woud der filosofen, een woud der verwachting. Je moet ergens beginnen met filosofie en de beste ingang zijn de standaard handboeken filosofie, daarom zal ik er een stel hieronder opsommen en van kort commentaar voorzien.

Filosofie is een van de weinige vakgebieden waar het noodzakelijk is de eigen geschiedenis te bestuderen. Elk vak heeft een geschiedenis, maar om een goed dokter te zijn hoef je niet op de hoogte te zijn van de geschiedenis der geneeskunde. Hoe anders is dat met filosofie.

Historische overzichten

- Jostein Gaarder, *De wereld van Sofie*. Dit boek heb je waarschijnlijk van iemand cadeau gekregen toen je zei dat je filosofie ging studeren. Je kunt het boek best lezen, want het geeft een aardig beeld van de geschiedenis van de filosofie, maar je moet het er nu niet meer over hebben. Als je het nog niet kent moet je het in stilte lezen.

- Bertrand Russell, *A History of Philosophy*. Dit werk geldt als een gedegen inleiding in de filosofie, het gedeelte over middeleeuwse filosofie schijnt echter niet correct te zijn. Russell is zelf een vooraanstaand filosoof van de 20e eeuw, zowel op het terrein van de logica als zijn sociale en ethische beschouwingen, die hij zelf uitdrukkelijk los zag van de filosofie. Dit leidt tot de vraag wat de aard is van filosofie: het doorgronden van de ultieme structuren in de werkelijkheid of het becommentariëren van cultuur en samenleving?

- Joachim Störig, *Geschiedenis van de wijsbegeerte*. Deze twee deeltjes staan verlezend in mijn kast. Ik vond het een fascinerende kennismaking. Het begint met een deel niet-westerse wijsbegeerte en dat roept de vraag op of er een niet-westerse filosofische traditie is, of dat dit een religieuze traditie is.

- Jan Bor, Errit Petersma (red.), *De verbeelding van het denken*. Dit boek gaat uit van het politiek correcte standpunt van

pluraliteit, namelijk dat er ook buiten het westen belangrijke wijsgerige tradities bestaan.

De hoofdstukken zijn geschreven door vooraanstaande geleerden over hun specialisatie. De illustraties zijn van belang voor je cultuurhistorische ontwikkeling.

- Frederick Copleston, *A History of Philosophy*. Nu komen we bij het wat serieuzere werk. Dit is een naslagwerk dat je in tegenstelling tot boven genoemde werken in papers mag citeren, het is academisch verantwoord. Copleston is een jezuïet die merkte dat de studenten op het seminarie nauwelijks kennis hadden van de wijsbegeerte en hij vond dat er geen goed overzichtswerk was. Met grote energie en doorzettingsvermogen zette hij zich aan die taak en het resulteerde in 7 dikke delen, die toch erg goed leesbaar zijn. Copleston heeft fel gedebatteerd met Russell over het bestaan van god.

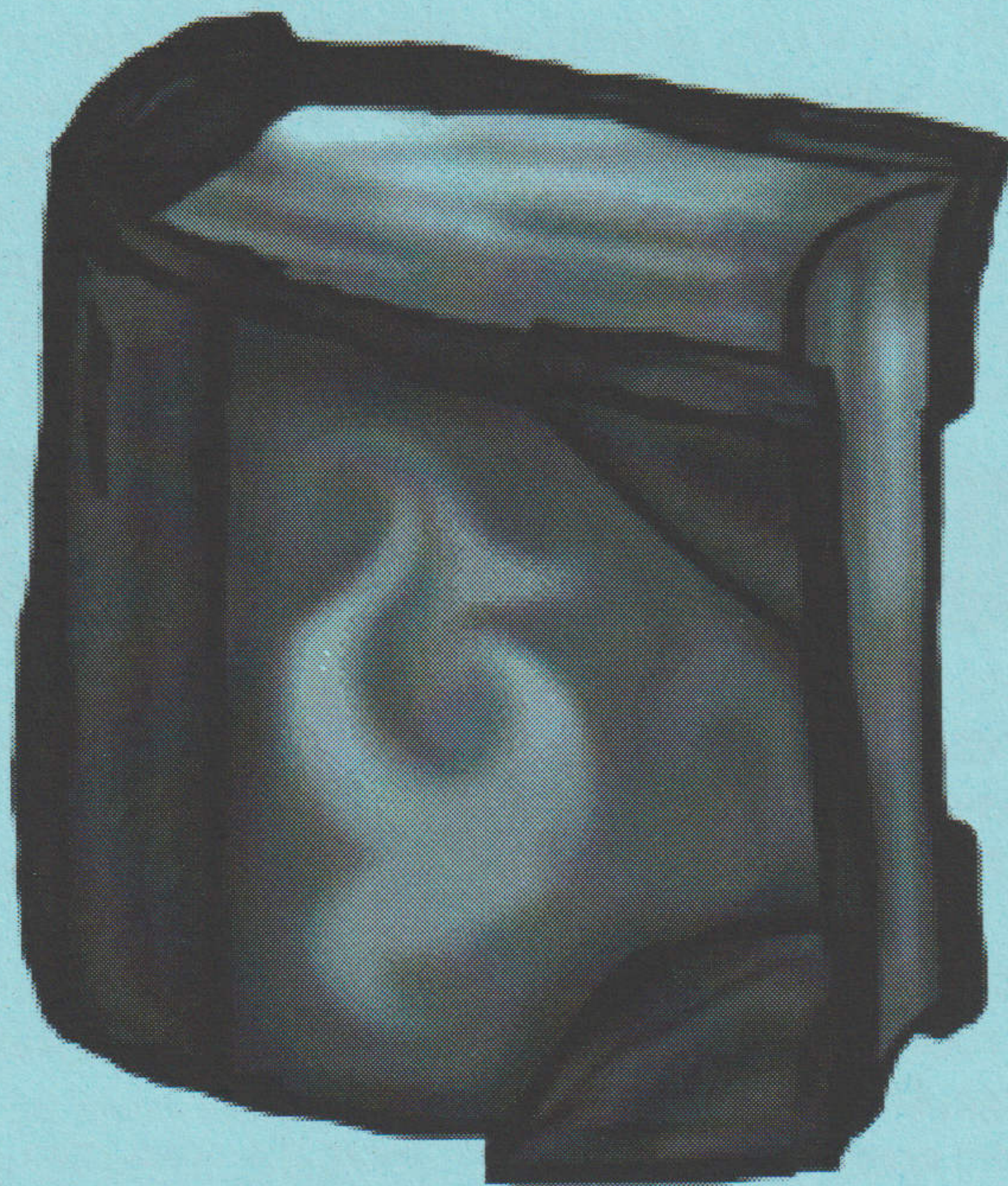
- Daniel O'Connor, *A Critical History of Western Philosophy*. Dit is nog wat zwaarder. Het is beknopt qua keuze aan filosofen, maar naast een behandeling van de betreffende denker of stroming krijg je er ook een stevige kritiek bij. Het zet je aan tot denken. Het is geen volledig overzichtswerk.

- Maarten Doorman, Heleen Pott (red.), *Moderne filosofen*. Dit zijn essays over moderne filosofen die in de andere boeken slechts kort of zelfs helemaal niet behandeld worden. Omdat de filosofen van onze tijd zijn spreekt de problematiek vaak aan (mediakritiek bijvoorbeeld). Het is echter geen overzichtswerk van de contemporaine filosofie, de nadruk ligt op postmoderne filosofen als Lyotard, Rorty, Derrida, Latour.

Systematische inleidingen

Naast historische werken zijn er ook systematische werken die de filosofie benaderen vanuit probleemstellingen. Deze benadering ligt waarschijnlijk meer in de lijn met je eigen motivatie om filosofie te studeren. Je zult niet hebben gedacht: wat heeft Hegel of Schopenhauer geschreven? Maar, je hebt een vermoeden dat zij zich op een interessante manier met belangrijke vragen van het leven bezighouden. Het is een *must* om ook een systematisch werk te bestuderen.

- John Hospers, *An Analytical Introduction to Philosophy*. Dit boek is een breinkraker, maar wel een hele leuke. Ik heb het met veel plezier (en moeite) bestudeerd. Hospers gebruikt

dialogen om verschillende posities te verduidelijken.

- Bertrand Russell, *The Problems of Philosophy*. Dun, maar treffend. Het geeft een visie op filosofie als analyse van de werkelijkheidsstructuren. Je kunt het proberen.

Deelgebieden

Verder zijn er nog introducties in de verschillende deelgebieden van de filosofie, zoals ethiek, logica, antropologie, politieke filosofie en ook deze deelgebieden kunnen historisch en systematisch worden benaderd.

Hieronder wat eenvoudige inleidingen, de keuze is arbitrair, dat wil zeggen het zijn werken die ik toevallig gelezen heb en die ik leuk vond.

- D.D. Raphael, *Introduction to Moral Philosophy*. Lekker eknoot en duidelijk!

- Will Kymlicka, *Introduction to Political Philosophy*. Heel goed geschreven systematisch overzicht van de belangrijkste politieke theorieën. (Het boek wordt soms gebruikt in doctoraalvakken).

- Frans van Peperstraten, *Samenleving ter discussie*. Een inleiding in de sociale filosofie. Overzichtelijke historische inleiding, met studievragen.

- Peter Singer, *Practical Ethics*. Dit is een inleiding in een bepaald soort ethiek, namelijk toegepaste ethiek met een utilistische inslag. Singer is een omstreden filosoof, met name omdat hij filosofie ziet als instrument om de wereld en het leven van mensen te veranderen. Singer onderzoekt de traditionele (christelijke) moraal en nadat hij heeft aangetoond dat deze moraal ernstig tekort schiet, wanneer het gaat om medische praktijken rondom leven en dood, dierenleed, milieu, ontwerpt hij een nieuwe ethiek die zeer verstrekkende gevolgen heeft voor individueel handelen en de inrichting van de samenleving.

In Duitsland wordt dit boek niet meer gebruikt voor cursussen ethiek en Singer is er zelfs verklaard tot een persona non grata, omdat men daar zijn progressieve ideeën over actieve euthanasie associeert met Nazi-praktijken. Een boek om je mening te vormen.

Naast deze overzichtswerken zul je op college **primaire teksten** (bronnen) moeten lezen, dat wil zeggen teksten door de filosoof

zelf geschreven.

Er zijn ook veel bloemlezingen met hoogtepunten uit belangrijke filosofische geschriften. Een voorbeeld hiervan is:

- Anthony Long, David Sedley (ed.), *The Hellenistic Philosophers*.

- Cyrille Offermans (red.), *Het licht der rede. De Verlichting in brieven, essays en verhalen*.

Een filosoof leest dus vooral. En je doet er goed aan breed te lezen. Dus niet alleen de verplichte literatuur en de boeken die je zelf over filosofie leest, maar daarnaast dien je ook kranten en tijdschriften te lezen, je leest (populair) wetenschappelijk boeken van andere vakgebieden en je leest literatuur.

Wees echter kritisch met wat je leest: denk eerst na of je het echt wilt lezen en of je keuze goed doordacht is.

Dit artikel wordt misschien vervolgd met items over:

- Naslagwerken (bijv. *The Oxford Companion of Philosophy*)- Tijdschriften (bijv. *Filosofie Magazine*)

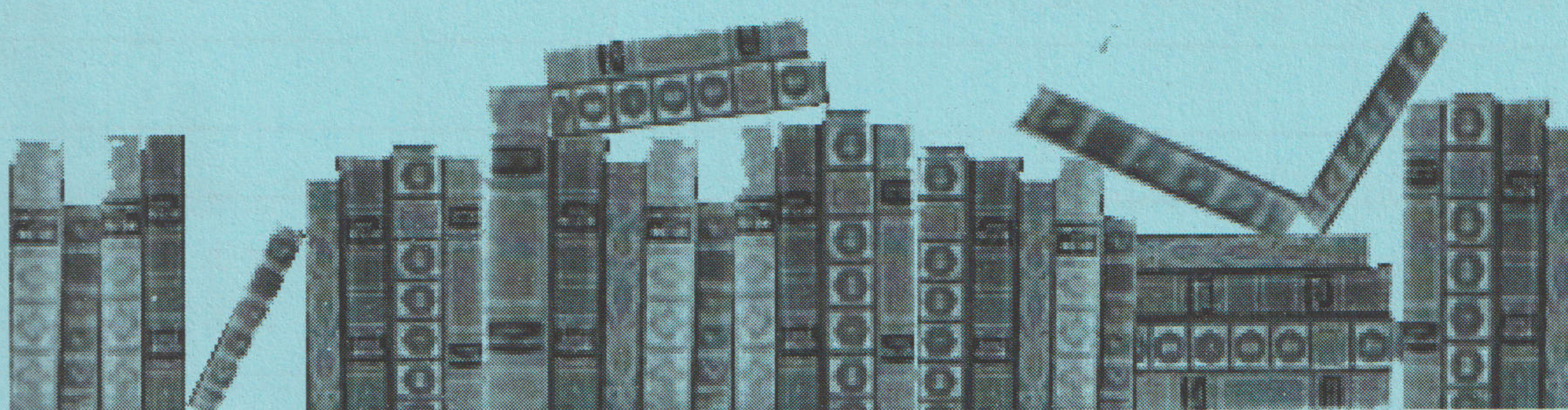
- Filosofische romans (bijv. *Walging, De ontdekking van de hemel*).

- De Bronnen (bijv. teksten van Plato, Epicurus, Hume, Kant, Bentham, Mill, Rawls).

- (populair-) wetenschappelijke *musts* (bijv. *Chimpansee politiek, The Selfish Gene*)

**"THE GOOD LIFE IS ONE THAT IS GUIDED
SBY KNOWLEDGE AND INSPIRED BY LOVE"**

BERTRAND RUSSEL

ROOSTERS

KEUZEVAKKEN MASTER

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
11.00 - 13.00		Grondslagen Kennisrepresentatie HC/WG WB3046 Treur T1 Rood wk 47-51			
13.00 - 15.00	Grondslagen Kennisrepresentatie HC/WG WB3046 Treur T1 Wit wk 1-5		Grondslagen Kennisrepresentatie HC WB3046 Treur T1 Wit		
15.00 - 17.00	CS Ethiek IA / ethische theorie en praktijk HC WB3014 Heeger BG 465		CS Ethiek IA / ethische theorie en praktijk HC WB3014 Heeger BG 465		
19.00 - 12.00		CS Cicero, de natura decorum HC WB3032 Algra BG 465			

DEELTIJD VERPLICHTE VAKKEN MAJOR

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
19.00 - 22.00		Ethiek HC WB3028 Duwell T1 Wit			

DEELTIJD KEUZEVAKKEN MAJOR

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
19.00 - 22.00	Tussen democratie en radicalisme HC WB3023 Van Gerwen T1 121		Filosofie van Management HC WB3028 Van Diest T1 032 *	Taal en Geest HC WB3030 Lievers T1 B	

Opmerkingen: Deeltijdonderwijs (uitgezonderd de mastercursussen) mag niet door voltijders worden gevolgd!

Let op: De cursus *Politieke ethiek* wordt door godgeleerdheid gerosterd van 23-11 t/m 21-12 2002 op zaterdag van 10.00 tot 13.45, in Janskerkhof 15 A (5x, ivm de overgang naar BAMA)

* cursus wordt alleen gegeven bij voldoende belangstelling

BG: Bestuursgebouw, heidelberglaan 8	T1: Transitorium I = Leuvenlaan 21
CGZ: Centrumgebouw zuid = Langeveldgebouw, heid. 1	Educ: Educatorium, Leuvenlaan 19
Unnik: W.C van Unnikgebouw, heidelberglaan 2	

De roosters zijn concepten, ze kunnen dus eventueel veranderen. Kijk daarom voor de zekerheid nog even op www.phil.uu.nl of er nog wijzigingen hebben plaatsgevonden.

ROOSTER BLOK 2

VOLTIJD VERPLICHTE VAKKEN MAJOR

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
9.00 - 11.00		Wijsgerige Ethiek HC WB3007 v.d Beld T1 Rood			
11.00 - 13.00		Wijsgerige ethiek WG v.d Beld wg 1: T1 032 wg 2: T1 121 wg 3: T1 123	Filosofie v/d Geest HC WB3027 Lievers T1 Rood		Wijsgerige Ethiek HC WB3007 v.d Beld T1 B <i>let op: zie opmerkingen</i>
13.00 - 15.00	Filosofie v/d Geest HC WB3027 Lievers T1 Rood (A)		Filosofie v/d Geest WG Lievers wg 1: T1 032 wg 2: T1 123 wg 3: T1 121		
15.00 - 17.00	Filosofie v/d Geest WG Lievers wg 1: T1 032 wg 2: T1 123 wg 3: T1 121				

VOLTIJD KEUZEVAKKEN MAJOR

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
9.00 - 11.00				Tussen dem. en radicalisme WB3023 <i>let op: 9.00-12.00</i> Van Gerwen BG 456	Filosofie en Management HC WB3028 Van Diest BG 467
11.00 - 13.00	Kentheorie 2 (NW) HC WB3029 Steenbakkers		Filosofie en Management HC WB3028 Van Diest BG 467		
13.00 - 15.00	Wijsgerig Grieks WB 3026 Bakker (<i>Let op: 11.00 tot 13.00!</i>) BG 467 #		Kentheorie 2 (NW) HC WB3029 Steenbakkers BG 465	Taal en Geest WB3030 <i>Let op: 13.00- 1600</i> Lievers BG 043**	

Opmerkingen Wijsgerige ethiek: Tentamen: 20/12 van 14 - 17, Went Blauw. Tentamen: 31/1 van 14 - 17, T1 038.

Onder voorbehoud

** m.u.v 12/12: Min. 207

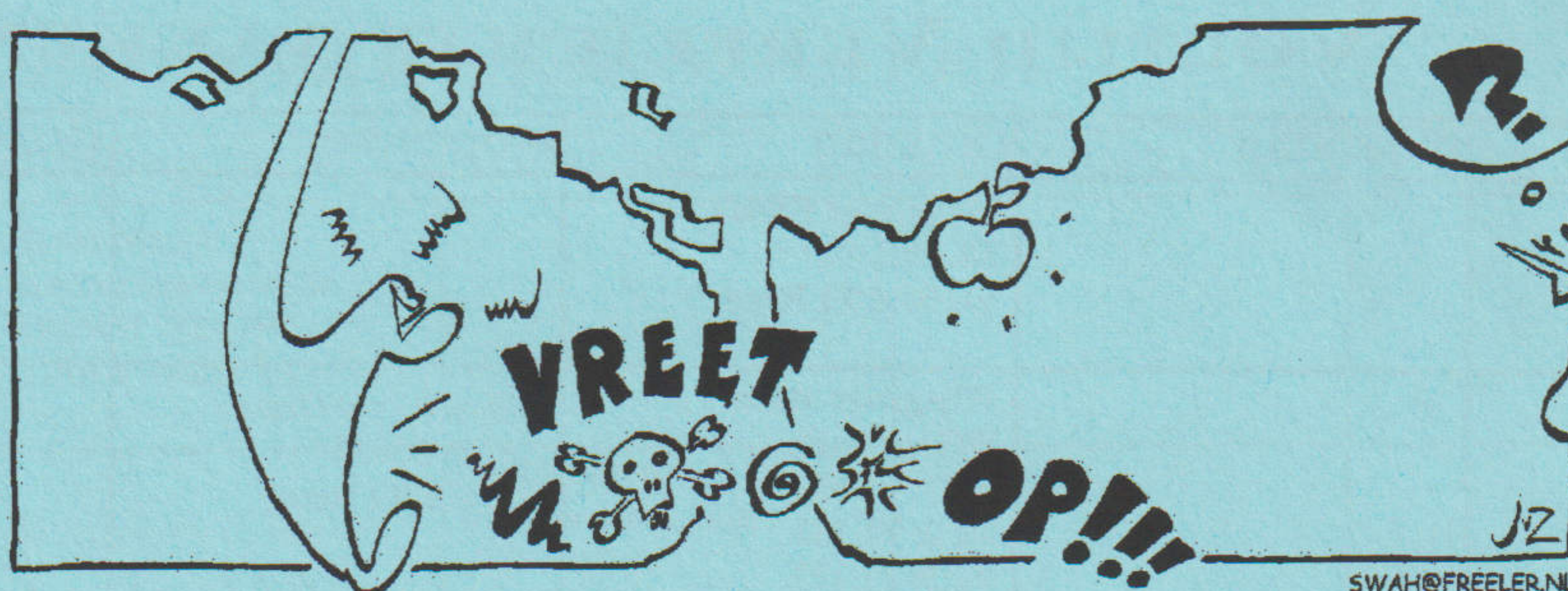
TENTAMENROOSTER WIJSBEGEERTE BLOK 1

	Tijd	Vak	Code	Plaats
Ma. 4 november	14 - 17 uur	Logica Voltijd	WB3033	Educ. Gamma
Di. 5 november	19 - 22 uur 19 - 22 uur	Logica Deeltijd GNW I & II	WB3033 WB3097	Educ. Alfa Educ. Alfa
Woe. 6 november	14 - 17 uur	Filosofie v/d Cognitiewetenschappen	WB3034	Educ. Alfa
Tweede herkansing prop. cursussen blok 5 2001-2002				
Di. 12 november	19 - 22 uur	Inleiding Wijsgerige Antropologie (deeltijd) (n.v.t voor voltijd)	WB1444	BG: 465
Do. 14 november	9 - 12 uur	Kennisleer en wetenschapsfil.(voltijd)	WB1227	BG: 465

STRIP

NA EERST DRIE UUR
LANG GEPROBEERD TE
HEBBEN OM EVA OP
SLINKSE WIJZE OVER
TE HALEN, BESLUIT
DE SLANG HET OVER
EEN ANDERE BOEG TE
GOOIEN. . .

HUMOR

Causes of Death for Some of the Great Philosophers

- Thales: Drowning
- Parmenides: It wasn't anything at all
- Ockham: Cut while shaving
- Russell: Cut while being shaved by one who did not shave himself
- Descartes: Stopped thinking
- Spinoza: Substance abuse
- Leibniz: Monadnucleosis
- Darwin: Natural causes
- Hume: Unnatural causes
- Kant: Transcendental causes (although it was his own idea)

- Paley: By design
- Heidegger: By Dasein
- Meinong: Climbing accident
- Neurath: Boating accident
- G.E. Moore: By his own hand, obviously
- Sheffer: Stroke
- Sartre: Nausea
- Pascal: Became despondent after losing a wager
- Wittgenstein: Tried to see if death was an experience one lived through. (Alternate: fell off a ladder)
- Hegel: Collision with owl at dusk

Colofon

Hoofdredactie: Floris van den Berg

Eindredactie: Hannah Schimmel

Vormgeving: Karen Groeneveld

De redactie:

Is hard op zoek naar nieuwe leden!

De Filosoof Nr. 21

oplage: 450

De deadline voor Nr. 22:

5 december 2002

Kopij kan ingeleverd worden via de *De Filosoof*-Folder in *Students General*, het postvakje bij de administratie of e-mail aan de.filosoof@phil.uu.nl

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen te wijzigen of in te korten.

Uitgave van de FUF & de Faculteit Wijsbegeerte
Heidelberglaan 8
3584 CS Utrecht

TOT SLOT

